ואינו חייב אלא עד שיאכל מן הענבים כזית וכו': תנא קמא (א)לא מדמי להון לכל איסורי נזיר לשתיה ורבי עקיבא כיון דכתיב [1]וענבים לחים ויבשים לא יאכל מה אכילה כזית אף כל איסורין כזית: [וחייב על היין בפני עצמו כו']: תנו רבנן וענבים לחים ויבשים לא יאכל לחייב על זה בפני עצמו ועל זה בפני עצמו מכאן אתה דן לכל איסורין שבתורה מה כאן שהוא מין אחד והן שני שמות וחייב על זה בפני עצמו ועל זה בפני עצמו אף כל שהוא מין אחד והן שני שמות חייב על זה בפני עצמו ועל זה בפני עצמו לאיתויי חמרא חדתא ועינבי (ב)אמר אביי אכל חרצן לוקה שתים אכל זג לוקה שתים אכל חרצן וזג לוקה שלש רבא אמר (א)אינו לוקה אלא אחת (ג)(ב)שאינו לוקה אלאו שבכללות מתיב רב פפא ר"א אומר (ז)(ג)נזיר שהיה שותה יין כל היום אינו חייב אלא אחת (ד)אמרו לו אל תשת' אל תשתה והוא שותה חייב על כל אחת ואח' (ה)אכל ענבים לחים ויבשים חרצנים וזגים וסחט אשכול של ענבים ושתה לוקה חמש אי הכי לילקי שש אחת על [2]מכל אשר יעשה (ו)תנא ושייר מאי שייר דהאי שייר (ו)שייר [3]לא יחל דברו אי משום האי לאו שיורא הוא כי קתני מידי דלא איתיה בדוכת' אחריתי לא יחל דברו איתיה בנדרי' (י)א"ל רבינא מפרזקיא לרב אשי והא שייר דבין הביניים אלא אמר רב פפא לא תניא מידי חמש והא אותביה

(א]ו) ת"ק לא מדמי להו לכל איסורי נזיר לשתיה. דאילו ענבים בכזית ויין ברביעית: כיון דכתיב (ב)וענבים לא יאכל. לכל מלתא הוא דאתא דכשם שבזמן שהן ענבים מיחייב עליהן (ג)בכזית אף כל איסור שבנזיר בזמן שהן יין בכזית: שהוא מין אחד. דאחד לחים ויבשים מין ענבים הן: (א) והוא שני שמות. לח ויבש. ואמרי להו זג וחרצן: לאיתויי חמרא חדתא ועינבי. שאע"פ שהן מין אחד (ב) שהי' חדש מתוק כענבים הואיל ושני שמות יש להן חייב על כל אחת ואחת: אמר אביי אכל זג וחרצן לוקה שלש. אחת מכל אשר יעשה מגפן היין ואחת על חרצנים ואחת על זג דלא יאכל אכולהו קאי ד](ג): רבא אמר אכל זג וחרצן אינו לוקה אלא אחת. אפילו כי אכל זג וחרצן. אביי מתרץ מתניתין לטעמיה דתני וחייב על החרצנים בפני עצמן ועל הזגים אפילו כשאוכל את שתיהן ביחד וכן נמי למתניתא דתני לחייב על זה בפני עצמו ועל זה בפני עצמו ואפי' כשאוכל זג וחרצן בבת אחת. ורבא מתרץ לטעמיה כגון דלא אכל אלא אחד מהם דלא תימא עד שיאכל לחים ויבשים בהדי הדדי וחרצנים וזגים בהדדי אלא אפי' לא אכל אלא לחים בלבד או יבשים בלבד לוקה אחת ולעולם אם אכל לחים ויבשים או זג וחרצן אינו חייב אלא אחת ולא לאתויי חמרא חדתא ועינבי ומתני' נמי תני וחייב על היין בפני עצמו כו' דלא תימא עד דאכיל ליה לכולהו אלא ודאי אכל חד מנהון לוקה ומיהו כי אכיל נמי כולן יחד אינו חייב אלא אחת ה]: ע"א אינו לוקה אלא אחת. כשאוכל זג יחידי או חרצן ואינו לוקה משום כל אשר יעשה ולא צריך לשנויי לכל הני כדשנין לעיל: דאין לוקין על לאו שבכללות. כגון האי דעל כמה איסורי לית בהו ב] אלא לאו חד: ואם איתא דלוקה משום כל אשר יעשה מגפן היין ליתני לוקה שש: שייר לא יחל דברו. דלקי נמי אדידיה: והא שייר דבין הביניים. כדאמרי' לעיל (דף לד:) ועד זג לאיתויי בין הביניים: אלא אמר רב פפא לא תנא מידי חמש. אלא לוקה סתם ואיכא לתרוצי לאביי כי טעמיה ולרבא כי טעמיה הואיל ולא נכתב ליה מניינא. וקמהדר הגמרא ומאחר דלא תניא מ"ט אותביה חמש: א"ר

ואמר רבי דמ"מ רביעית דמעיין לא בטלוה ויכול להטביל מחטין במעיין אפי' כל שהוא דתנן (ת"כ פ' שמיני) מקוה במ' סאה ומעיין בכל שהוא ומדקתני מקוה במ' סאה על כרחך בתר דבטלוה דאי קודם לכן גם המקוה טהור ברביעית אלא בתר ביטול קאמר וקאמר במעיין כל שהוא וליכא למימר דקודם ביטול איירי ובאדם דהא מקוה בעינן מ' סאה [א"כ] גם המעיין לא מטהר אדם בכל שהוא דבעינן מים שכל גופו יתכסה בהן וה"נ אמר בפרק בתרא דחגיגה (דף כב.) דהא ארעא חלחולי מחלחלא ובעינן ארבעים סאה אלמא דמעיין בעינן מ' סאה ולכל הפחות באדם איירי ואין לתמוה [אי לא] בטלו רביעית דמעיין לתנייה דאיכא[1] דה"ה בפחות מרביעית סגי במעיין(ט): ט) ואינו חייב עד שיאכל מן הענבים כזית. וה"ה בשתיה והיינו כמשנה אחרונה וכר"ע דבסמוך: משנה ראשונה עד שישתה רביעית יין. פירוש וה"ה לאכילה ברביעית ושתיה בכזית כילד משערין מביאין זית אגורי ושוקעו בכוס מלא יין [והיין שיוצא ממנו] אם שותה כיוצא בו היינו כזית ואכילה[2] משערינן דכמו שאכל מן הענבים נותנין בכוס מלא יין אם יוצא מן היין רביעית הרי אכל כרביעית וקשה לר"ת [על] פירוש [זה] דאין דרך התנא בשום מקום להקדים משנה אחרונה למשנה ראשונ' בסדר ועוד קשה דמתחילה נקט כזית דהיינו משנה אחרונה כר"ע ומפסיק בה במשנה ראשונה ושוב חוזר לומר דברי ר"ע שהוא כמשנה [אחרונה] וע"ק דלפי [זה] היה לו לשנות במשנה ראשונה עד שיאכל רביעית כיון דאכילה פליגי[3] דלישנא[4] דמתניתין משמע דאכילה לא פליגי וע"ק דכי היכי דבעי הש"ס טעמא לדברי ר' עקיבא שמביא פסוק בגמרא שמדמה שתיה לאכילה היה לו ליתן טעם למשנה ראשונה אמאי מדמי (שתיה לאכילה) אכילה לשתיה לכ"נ לר"ת דמתני' דקתני ברישא עד שיאכל מן הענבים כזית היינו אליבא ג] [דכ"ע] דבאכילה כ"ע מודו דבכזית ולא פליגי אלא בשתיה דמשנה ראשונה עד שישתה רביעית כדרך כל שתיה ד] [בכריתות בפ' אמרו לו] (דף יג:) [מ"מ] שתיה לא גמר מיניה [דאכילה] ומצריך שתיה ברביעית: ור"ע כיון דכתיב ענבים לחים ויבשים לא יאכל מה אכילה בכזית אף כל איסורים כזית. מוענבים[5] וי"ו קדריש: אף כל איסורי נזיר בכזית. דהיינו שתיה דכתיב לעיל מיניה וכל משרת ענבים לא ישתה והשתא וי"ו דוענבים מוסף על דלעיל דכי היכי דענבים בכזית הכי נמי שתיה הכתוב לעיל בכזית ולפירוש קמא גרסינן בגמרא ת"ק מדמי כל איסורי דנזיר לשתיה דתנא עד שישתה רביעית ור"ע [מדמה] ה] כל איסורי נזיר לאכילה פירוש ויליף שתיה מאכילה כדפרישית: ועל זה בעצמו. לחים ויבשים קרא יתירא הוא ולכתוב[6] ענבים ו] והוי לחים ויבשים במשמע: אלא לחייב על זה בעצמו. שאם אכל ענבים לחים ויבשים בהתראה אחת שהתרו אל תאכל ענבים לוקה שתים ואפי' הן מין אחד וטעם [אחד] כיון שהם שני שמות: ה"ג בגמרא ומכאן אתה דן לכל איסורי נזיר ז] חמרא חדתי ועינבי. אע"פ שטעמם שוה הואיל שהוא שני שמות לוקה שתים וא"ת תיפוק ליה דחמרא חדתי ועינבי כתיב בהדיא בקרא בתרי לאוין דכתיב מיין ושכר יזיר [ומתרגמינן] מחמר [חדת] ועתיק וענבים כתיב וי"ל דאי מיזיר ה"א חדתא כגון ח] [ארבעה] יום דאחר שלשה ימים שכבר אין טעמו כטעם ענבים אבל יין [חדש] ממש אימא לא מחייב אלא חדא קמ"ל: חרצן לוקה שתים. משום חרצן לא יאכל ומשום מכל אשר יעשה מגפן היין: אין לוקין על לאו שבכללות. דמכל אשר יעשה מגפן כל מילי משמע ואינו מפרש שום דבר: אמרו לו אל תשתה. שהתרו בו על כל פעם ופעם שהיה רוצה לשתות: אכל ענבים לחים ויבשים וחרצנים וזגין. כלומר כזית מכל אחד וגם בסחט[7] אשכול ענבים ושותה לוקה ה' משום כזית ענבים לחים וכזית יבשים וכזית זגין וכזית חרצנים ומשום שותה יין: ולילקי שש מכל אשר וגו'. וא"ת ולחשוב נמי התנא שכר וחומץ (ט) וי"ל דהא לאו ט] שיורא הוא אלא[8] משייר מיניה אבל בהנך דחשיב התנא יש למנות כל המלקיות שבהם: שייר בל יחל. דלילקי נמי משום בל יחל: לאו שיורא[9] כי קתני מילתא דליתא בשאר איסורין אלא בנזיר אבל בל יחל שייך בשאר נדרים נמי. וא"ת וכי נאמר כן כדי להקשות לאביי וי"ל דקאמר הכי משום דלא תקשי לרבא מאי שייר דהאי שייר דשייר בל יחל אומר הגמ' כן[10] דומיא[11] דהכי מפרש ר"י בפ"ק דב"ק (דף טו.) גבי אי משום חצי כופר לאו שיורא הוא: והא שייר בין הבינים. (ט) קושיא הוא למ"ד דלא יחל לא הוי שיור אמאי שייר בין הביניים וא"ת התינח לפי' ר"ת דפירש (לעיל דף לה.) דבין הביניים היינו ענבים קטנים י] דתנא[12] באכילה כדקתני ואכל ענבים בין גדולים בין קטנים משמע ושייר כ] [לאשכול] קטנים שלא מנאן הלכך פריך שפיר אלא לפירוש שני שפירש לעיל דהביניים היינו [גוף] הענבים הרי דתנא לא שייר כלום דקתני לוקה ה' היינו[13] משום ענבים לאו אחד וי"ל דגם לאותו פי' שייר לאו דידיה דלאו לחיוב ענבים היינו כשאוכלן שלמים כדרך שאוכלים ענבים אבל מלקט האוכל שביני וביני שאין דרך לאכול כן זהו לאו אחר של בין הביניים והתנא שיירו ואף על פי שמלשון התנא נמי משמע שסנה[14] ואכל את הביניים דרך ליקוט דאוכל ענבים משמע בכל ענין אפילו בליקוט אפילו הכי לאו דידיה שייר דאל"כ לילקי שש: לא תני מידי ה'. בלשון הברייתא ליכא ה' אלא לוקה סתם ותוכל לפרש שם:

והא

עין משפט נר מצוה

לט א מיי' פ"ה מהל' נזירות הלכה ח:

מ ב מיי' פי"ח מהל' סנהדרין הל' ג ג:

מא ג ד מיי' פ"ה מהל' נזירות הלכה י סמג לאוין רכ:

מב ה ו מיי' שם הלכה ח:

תורה אור השלם

1. מִיַּיִן וְשֵׁכָר יַזִּיר חֹמֶץ יַיִן וְחֹמֶץ שֵׁכָר לֹא יִשְׁתֶּה וְכָל מִשְׁרַת עֲנָבִים לֹא יִשְׁתֶּה וַעֲנָבִים לַחִים וִיבֵשִׁים לֹא יֹאכֵל: במדבר ו ג

2. כֹּל יְמֵי נִזְרוֹ מִכֹּל אֲשֶׁר יֵעָשֶׂה מִגֶּפֶן הַיַּיִן מֵחַרְצַנִּים וְעַד זָג לֹא יֹאכֵל: במדבר ו ד

3. אִישׁ כִּי יִדֹּר נֶדֶר לַיְיָ אוֹ הִשָּׁבַע שְׁבֻעָה לֶאְסֹר אִסָּר עַל נַפְשׁוֹ לֹא יַחֵל דְּבָרוֹ כְּכָל הַיֹּצֵא מִפִּיו יַעֲשֶׂה: במדבר ל ג

גליון הש"ס

תוס' ד"ה ולילקי שש וכו' וי"ל דהא לאו שיורא הוא. כעין זה מכות ד' כב ע"א תוד"ה מתקיף: ד"ה והא שייר וכו'. קושיא הוא למ"ד. לא זכיתי להבין דהיכן מצינו מ"ד בל יחל לאו שיורא הוא דמאי דאמרי' אי משום בל יחל לאו שיורא היינו לתרץ לרבא דלא יקשה דלחשוב בל יחל וכמ"ש תוס' וא"כ אדרבה אם בין הביניים הוי שיור נימא באמת דגם לרבא בל יחל הוי שיורא ושייריה משום דשייר ג"כ בין הביניים וצ"ע:

הגהות התוספות

1. נ"ל דאיכא למימר. 2. נ"ל ואכילה ברביעית כילד כו'. 3. נ"ל נמי פליגי. 4. נדל"ל ומלישנא. 5. תיבת מוענבים נמחק ונ"ל וי"ו דוענבים קדריש. 6. נ"ל דלכתוב. 7. נ"ל סחט. 8. נ"ל אי לא ותיבת אלא נמחק. 9. נ"ל לא שיורא הוא. 10. תיבות אומר הגמ' כן או תיבות דקאמר הכי, מיותר. 11. נ"ל ודומיא. 12. נ"ל הא תנייה. 13. נ"ל והיינו. 14. נ"ל ששינה.

מוסף רש"י

אכל זג לוקה שתים. נזיר שאכלו, משום זג לא יאכל ומשום מכל אשר יעשה מגפן היין מחרצנים וגו', דלא יאכל קאי נמי אמכל אשר יעשה (פסחים מא:). אלאו שבכללות. אין לוקין על מכל אשר יעשה, דלאו שבכללות הוא, שכולל חרצנים וזגים וענבים לחים ויבשים ועלים ולולבין (שם).

פי' הרא"ש

אינו חייב עד שיאכל מן הענבים וה"ה לשתיה בכזית ואתיא כר' עקיבא דסיפא: משנה ראשונה עד שישתה רביעית יין. וה"ה לאכילת חרצנים וזגים דחייב ברביעית כדמפרש בגמ' ר"ע אומר אפי' שרה פתו ביין ויש לו לצרף כזית מפת ומיין חייב וכ"ש לחרצנים וזגים שחייב בכזית: ה"ג בספרים ת"ק פי' משנה ראשונה מדמה להו לכל איסורי נזיר לשתיה. ושתיה ברביעית דילפינן שכר שכר ממקדש והדר יליף כל איסור נזיר משתיה: ור"ע כיון דכתי' וענבים לחים ויבשים וכו' ומה אכילה בכזית דקי"ל בכל דוכתא שיעור אכילה בכזית אף כל איסור נזיר בכזית דוענבים קא דריש: לחייב ע"ז בפני עצמו וע"ז בפני עצמו. אם אכל ענבים לחים ויבשים והתרו בו משום לחים לא יאכל ויבשים לא יאכל חייב שתים אע"פ שטעמם שוה הואיל והם ב' שמות: חרצן לוקה ב' דמכל אשר יעשה מגפן היין קאי אכולהו ולקי עליה על כל מין ומין שיאכל: ה"ג ומכאן אתה דן לכל איסורי נזיר כדפריש ואזיל: חמרא חדתא וענבי. אע"פ שטעמם שוה הואיל והם ב' שמות: אמרו לו אל תשתה בהתראות מחלקות: אכל ענבים לחים ויבשים וכו' מכל א' כזית. גם סחט אשכול של ענבים ושתה: ואם איתא לילקי שש. חדא אכולהו מכל אשר יעשה מגפן היין: והא שייר דבין הבינים. היינו מה שיש בין החרצנים והזג כדפריש לעיל ולוקה עליו משום ועד זג. ודלא כפירוש ר"ת שפי' בין הבינים ענבים קטנים הנמצאים באשכול ולא נגמר בשולם. אמר רב פפא לא תני ה'. פי' תנא לא תני מנינא אלא לוקה בסתם:

מסורת הש"ס

א) [עי' תוס' עירובין ד. ד"ה גפן], ב) פסחים מא: [עי' תוס' שם ד"ה אמר רבא], ג) [פסחים מא: וש"נ], ד) לקמן מב., ה) [סוכה נד. וש"נ], ו) נ"א א"ל רבא מפרזקיא לרב אשי והא שייר עיני דכרא א"ל רבינא לרב אשי והא שייר כו' ועי' תוס' חולין נח: [ובערוך ערך כדם א'], ז) נ"א מלאתי לשון רש"י ז"ל: ת"ק פי' משנה ראשונה מדמה לכל איסורי נזיר לשתיה ושתיה ברביעית דילפינן שכר שכר ממקדש (כריתות דף יג.) והדר ילפי' כל איסורי נזיר משתיה ור"ע כיון דכתיב ענבים לחים ויבשים וכו' ויש אכילה בכזית דקי"ל בכל דוכתי שיעור אכילה בכזית אף איסורי נזיר בכזית: מוא"ו דוענבים קדריש לחייב על זה בפני עצמו ועל זה בפני עצמו אם אכל ענבים לחים ויבשים והתרו בו משום לחים לא יאכל ומשום יבשים לא יאכל חייב שתים אע"פ שטעמם שוה הואיל והם שני שמות: ה"ג מכאן אתה דן לכל איסורין כדמפרש ואזיל: א"ל אל תשתה. דהתראות מחלקות: אכל ענבים לחים ויבשים. מכל א' כזית: אמר רב פפא לא תני ה'. פי' התנא לא תנא מניינא אלא לוקה סתם: והא אותביה רב פפא ה'. ואי איתא לילקי ששה ואי לא תני תנא מניינא א"כ מאי אותביה ומשני רב פפא הגיד הברייתא כדי לידע אם אביי גמרא גמיר לה או מסבריה אמרה ניהליה דאי מסברא אמרה ליה כשהקשה לו מן הברייתא הוה הדר ביה, ח) [ועי' תוס' פסחים יז: ד"ה אלא], ט) שייך למתני' לעיל לד.

נוסחת הריב"ן

א] פסקא וחייב על היין בפ"ע ועל הענבים בפ"ע ועל הזגים בפ"ע דלא יאכל אכולהו משמע ת"ק כו': ב] בענבים: ג] ואכילה בכזית: ד] בכ"י כתוב כאן בזה"ל ענין אחר אביי אמר אין לוקה אלא אחת כשאכל זג יחידי או חרצן ואינו לוקה משום אשר יעשה מגפן היין ולא צריך לשנויי להו לכל הני בברייתות כדשנינן להו לעיל אליבא דאביי אלא סתמא דאביי ניהו רבא אמר אין לוקה אלא אחת אפילו כי אכל זג וחרצן אביי כו': ה] אלא אחת דאין לוקין על לאו שבכללות כגון האי כו' והשאר ליתא:

הגהות הב"ח

(א) רש"י ד"ה שהוא מין וכו' ענבים הן והן שתי שמות כצ"ל והד"א: (ב) ד"ה לאיתויי וכו' מין אחד שהיין חדש מתוק: (ג) ד"ה אמר אביי הד"א עם ד"ה רבא אמר וכו' ועל הזגים בפני עצמן אפילו כשאוכל וכו' אינו חייב אלא אחת ומתניתין נמי לחייב וכו' חד מנהון לוקה ולא לאתויי חמרא חדתא ועינבי ומיהו כי אכיל:

הגהות מהר"ב רנשבורג

א] רש"י ד"ה ת"ק וכו'. נ"ב עי' א"מ דגרס בלשון רש"י. ת"ק שהוא משנה ראשונה מדמי לשתיה: ב] ד"ה דאין וכו' אלא לאו חד. נ"ב עי' א"מ: ג] תוס' ד"ה ואינו חייב וכו' היינו אליבא דכ"ע. תי' דכ"ע נמחק. ונ"ב דר"ע. א"מ: ד] בא"ד כדרך כל שתיה ואע"ג דבאכילה בכזית כדאמרינן בפ' כל שעה דף לב ודף מא כצ"ל. א"מ: ה] בא"ד ור"ע מדמה לכל וכו' כצ"ל. א"מ: ו] ד"ה ועל זה וכו' ולכתוב ענבים והוי. תיבת הוי נמחק ונ"ב וכן. א"מ: ז] ד"ה ה"ג בגמרא וכו' איסורי נזיר. נ"ב כאן הס"ד ואח"כ מה"ד חמרא חדתא ועינבי: ח] בא"ד ה"א חדתא כגון ארבעה יום וכו' חדש ממש. מן תיבת ארבעה עד ממש נמחק ונ"ב תוך מ' יום ואחר ג' יום שכבר (ס"א שכבר) אין בעצמו כטעם ענבים אלא טעם יין ממש אבל קודם ג' ימים דטעמו כטעם ענבים ממש כצ"ל ועי' ברכות דף כז ונדה ד' ח ובסנהדרין דף ע ודו"ק. א"מ: ט] ד"ה ולילקי שש וכו' וי"ל דהא לאו קושיא הוא דלא חשיב הכל אלא משייר כצ"ל. א"מ: י] ד"ה והא שייר וכו' היינו ענבים קטנים מנאן התנא באכילה כצ"ל: כ] שם ושייר לאשכול. תי' לאשכול נמחק ונ"ב לאו של כצ"ל. א"מ: